

İndirilme Tarihi

12.02.2026 17:56:20

ÇTL-108 - TÜRK DİLİ TARİHİ II - Fen Edebiyat Fakültesi - Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Genel Bilgiler

Dersin Amacı

Dersin temel amacı, Türkçenin dünya dilleri arasındaki yerini tanımlamak; Türk dilinin kökeni, tarihsel gelişimi, dönemleri, dönem eserleri ve dil ilişkileri hakkında tespitlerde bulunmaktır.

Dersin İçeriği

Ders kapsamında Türk dilinin maruz kaldığı ses, yapı, anlam ve söz varlığı düzeyindeki değişim ve bu değişimin nedenleri ele alınır. Dilin çeşitli evreleri, bu evrelerde kullanılan yazı dilleriyle kaleme alınmış eserler ile bu eserler üzerinde yapılan çalışmalara değinilir. Türk dilinin tarihî metinleri ve şahsiyetleri tanıtılır.

Dersin Kitabı / Malzemesi / Önerilen Kaynaklar

Ercilasun, A. B. (2020). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. (21. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları. Akar, A. (2023). Türk Dili Tarihi –Dönem-Eser-Bibliyografya-. (18. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat. Caferoğlu, A. (1984). Türk Dili Tarihi I-II. İstanbul: Enderun Yayınları.

Planlanan Öğrenme Etkinlikleri ve Öğretme Yöntemleri

Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi Soru-Cevap Yöntemi Tartışma Yöntemi Harita ve Görsel Materyal Kullanımı Zaman Şeridi Oluşturma

Ders İçin Önerilen Diğer Hususlar

Çevrimiçi kaynakların etkili kullanımı önerilir. Akademik makale ve kitapların yanı sıra, dijital kütüphaneler ve eğitim platformları gibi çevrimiçi kaynakların etkili kullanımının öğrenme sürecini desteklemesi öngörülmüştür.

Dersi Veren Öğretim Elemanı Yardımcıları

Dersin Verilişi

Fiziksel ortamda yüz yüze eğitim.

Dersi Veren Öğretim Elemanları

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Kılıç Arş. Gör. Dr. Erdi Erbeden

Program Çıktısı

- Türkçenin Orta ve Yeni Türkçe olarak adlandırılan dönemlerini ana hatlarıyla tanıır.
- Karahanlı Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Harezm-Kıpçak Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Çağatay Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Esi Batı (Anadolu) Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Osmanlı Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Eski Türkçe Dönemi sonrası tarihî Türk yazı dillerinin dil bilgisel özelliklerini bilir.
- Orta ve yeni Türkçe dönemlerine ait yazılı eserleri, bunların müelliflerini, nüshalarını ve müstensihlerini tanıır.
- Türkçenin güncel meselelerini tarihî kökenleri ile bilir.

Haftalık İçerikler

Sıra	Hazırlık Bilgileri	Öğretim		
		Laboratuvar	Metodları	Teorik
1	Ercilasun, A. B. (2020). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. (21. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları. Akar, A. (2023). Türk Dili Tarihi –Dönem-Eser-Bibliyografya-. (18. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat. Caferoğlu, A. (1984). Türk Dili Tarihi I-II. İstanbul: Enderun Yayınları.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Tanışma Giriş Dersin Amacı Yöntemi Kaynaklar Sınavlar	
2	Berbercan, M. T. (2013). "Türk Yazı Dilinin Tarihî Dönemleri ve Orta Türkçenin Yeri Meselesi". Tarih Okulu Dergisi, 2014 (17), 765-783.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Orta Türkçeye Genel Bir Bakış	

Sıra	Hazırlık Bilgileri	Öğretim		Uygulama
		Laboratuvar	Metodları Teorik	
3	Genç, Reşat (1981). Karahanlı Devlet Teşkilatı. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları. Hacıeminoğlu, Necmettin (1996). Karahanlı Türkçesi Grameri. Ankara: TDK. Ünlü, S. (2012). Karahanlı Türkçesi Sözlüğü. (Birinci Baskı). Konya: Eğitim Yay. Argunşah, Mustafa; Sağol Yüksekaya, Gülden ve Tabaklar Özcan (2010). Karahanlıca-Harezmece-Kıpçakça Dersleri. İstanbul: Kesit Yay.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi Harita ve Görsel Materyal Kullanımı Zaman Şeridi Oluşturma	Karahanlı Türkleri Karahanlı Türkçesi Ses Bilgisi Biçim Bilgisi Söz Varlığı	
4	Arat, R. R. (1947). Kutadgu Bilig I, Metin. İstanbul: TDK. Arat, R. R. (1959). Kutadgu Bilig II, Tercüme. Ankara: TTK. Arat, R. R. (1979). Kutadgu Bilig III, İndeks (Yay. Haz. K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce) İstanbul: TKAE. Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). Dîvânu Lugâti't-Türk -Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin. Ankara: TDK. Arat, R. R. (1951). Edib Ahmed Yükneki, Atebetü'l-Hakayık. İstanbul: TDK. Eraslan, Kemal (1983). Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ata, Aysu (2004). Türkçe İlk Kuran Tercümesi, Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin. Ankara: TDK.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Karahanlı Türkçesi Dönemi Eserleri Eserler Üzerine Yapılan Çalışmalar	
5	Argunşah, Mustafa; Sağol Yüksekaya, Gülden ve Tabaklar Özcan (2010). Karahanlıca-Harezmece-Kıpçakça Dersleri. İstanbul: Kesit Yay.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi Harita ve Görsel Materyal Kullanımı Zaman Şeridi Oluşturma	Harezmece-Kıpçak Türkleri Harezmece Türkçesi Ses Bilgisi Biçim Bilgisi Söz Varlığı	
6	Ata, Aysu (1997). Nâş ırû'd-Dîn Bin Burhânü'd-Dîn Rabgûzî Kı İsâş ü'l Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım. Ankara: TDK. Ata, Aysu (1997). Nâş ırû'd-Dîn Bin Burhânü'd-Dîn Rabgûzî Kı İsâş ü'l Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) II Dizin. Ankara: TDK. Recep Toparlı ve Mustafa Argunşah (2008). İslâm, Mu'inü'l-Mürîd İnceleme, Metin, Çeviri, Dizin, Tıpkıbasım. Ankara: TDK. Hacıeminoğlu, Necmettin (1968). Kutb'un Hüsrev ü Şîrin'i ve Dil Hususiyetleri. İstanbul. İÜEF. (1956). Nehcü'l-Ferâdis I Tıpkıbasım (Haz. J. Eckmann) Ankara: TDK. (1956). Nehcü'l-Ferâdis II Metin (Çev. J. Eckmann, Haz. Semih Tezcan-Hamza Zülfikar). Ankara: TDK. (1984). Nehcü'l-Ferâdis I Metin, II Tıpkıbasım (Tıpkıbasım ve Çevriyazı J. Eckmann, Haz. Semih Tezcan-Hamza Zülfikar). Ankara: TDK. (Birleştirilmiş Baskı) Ata, Aysu (1998). Nehcü'l-Ferâdis III Dizin-Sözlük. Ankara: TDK.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Harezmece Bölgesinde Yazılan Eserler Eserler üzerine yapılan çalışmalar	
7	Toparlı, Recep (1989). Kıpçak Türkçesi (2. Baskı). Erzurum: Şahsi Yayım. Toparlı, Recep (1993). Kıpçak Türkçesi Sözlüğü. Erzurum: Şahsi Yayım. Karamanlioğlu, A. F. (1994). Kıpçak Türkçesi Grameri. Ankara: TDK. Toparlı, Recep; Vural, Hanifi ve Karaatlı, Recep (2003). Kıpçak Türkçesi Sözlüğü. Ankara: TDK. Öztöpcü, Kurtuluş (2007). Kısa Memlûk Kıpçakçası Grameri" [A Short Mamluk-Kipchak Grammar] in Türk Dilleri Araştırmaları 17, pp.249-282. Güner Galip (2013). Kıpçak Türkçesi Grameri. İstanbul: Kesit	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Memlûk Sahasında ve Diğer Bölgelerde Yazılan Eserler Eserler üzerine yapılan çalışmalar	
8				Ara Sınav

Sıra	Hazırlık Bilgileri	Öğretim		Uygulama
		Laboratuvar	Metodları	
9	Kafalı, M. (2005). Çağatay Hanlığı (1227-1345), Ankara: Berikan Yay. Aka, İ. (1991). Timur ve Devleti. Ankara: TTK. Karaağaç, G. (2003). Çağatayca El Kitabı Ankara: Akçağ. Eckmann, J. (1996), Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar, (Yay. Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya), Ankara: TDK. Argunşah, M. (2014). Çağatay Türkçesi. İstanbul: Kesit.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi Harita ve Görsel Materyal Kullanımı Zaman Şeridi Oluşturma	Çağatay Hanlığı Çağatay Türkçesi Ses Bilgisi Biçim Bilgisi Söz Varlığı	
10	Agâh Sırrı Levend (1965-1968). Ali Şir Nevâyî. Ankara: TDK. Arat, R. R. (1943-46). Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Vekayi, Babur'un Hatıratı I-II. Ankara: TTK. Kargı Ölmez, Zuhâl (1996). Şecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soykütüğü), Ebulgazi Bahadır Han, Ankara: Simurg.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Çağatay Türkçesi Döneminde Yazılan Eserler Eserler üzerine yapılan çalışmalar	
11	Timurtaş, F. K. - Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri. TDK, Belleten. Türk, V. (2011). vd. - Eski Anadolu Türkçesi Dersleri. İstanbul: Kesit.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi Harita ve Görsel Materyal Kullanımı Zaman Şeridi Oluşturma	Oğuzlar ve Eski Batı Türkçesi Ses Bilgisi Biçim Bilgisi Söz Varlığı	
12	Ergin, M. (1958). Dede Korkut Kitabı I-II. Ankara: TDK. Dede Korkut Kitabı - Orijinal nüshalar 1 -2 (2014), Ankara, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını. Bekki, Salahaddin (2016), Dedem Korkut Kitabı - Araştırmalar, Elazığ, Manas Yayıncılık. Ekici, Metin (2019). Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası /Soylamalar ve 13. Boy / Salur Kazanın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi. İstanbul: Ötüken Neşriyat.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Eski Batı Türkçesi Döneminde Yazılan Eserler Eserler üzerine yapılan çalışmalar	
13	Timurtaş, F. K. (1979). Osmanlı Türkçesi Grameri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. Deny, J. (1921). Grammaire de la Langue Turque - Dialekte Osmanli, çev. Elöve, A. U. (1941-1953). Türk Dili Grameri, İstanbul.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi Harita ve Görsel Materyal Kullanımı Zaman Şeridi Oluşturma	Osmanlılar ve Osmanlı Türkçesi Ses Bilgisi Biçim Bilgisi Söz Varlığı	
14		Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Osmanlı Türkçesi Döneminde Yazılan Eserler Eserler üzerine yapılan çalışmalar	
15	Ercilasun, A. B. (2020). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. (21. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları. Akar, A. (2023). Türk Dili Tarihi –Dönem-Eser-Bibliyografya–. (18. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat. Caferoğlu, A. (1984). Türk Dili Tarihi I-II. İstanbul: Enderun Yayınları.	Anlatım (Düz Anlatım) Yöntemi	Genel Değerlendirme	

Aktiviteler	Sayısı	Süresi (saat)
Vize	1	1,00
Final	1	1,00
Ders Öncesi Bireysel Çalışma	3	14,00
Ara Sınav Hazırlık	3	3,00
Final Sınavı Hazırlık	5	3,00
Diğer	3	8,00
Uygulama / Pratik Sonrası Bireysel Çalışma	14	1,00
Derse Katılım	14	1,00

Değerlendirme

Aktiviteler	Ağırlığı (%)
Vize	40,00
Final	60,00

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü / ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI X Öğrenme Çıktısı İlişkisi

P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.	P.Ç.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
Ö.Ç.																						
1																						
Ö.Ç.																						
2																						
Ö.Ç.																						
3																						
Ö.Ç.																						
4																						
Ö.Ç.																						
5																						
Ö.Ç.																						
6																						
Ö.Ç.																						
7																						
Ö.Ç.																						
8																						
Ö.Ç.																						
9																						

Tablo :

- P.Ç. 1 :** Türklük bilimi kavramını tanımlayabilir, özelliklerini ve tarihî gelişimini açıklayabilir.
- P.Ç. 2 :** Türk dünyası kavramının tarihî gelişimi ve coğrafi sınırlarını bilir, Türk dünyasını oluşturan toplulukların tarihleri, günümüzdeki durumları ve bunların sosyo-kültürel ilişkileri hakkında bilgi sahibi olur.
- P.Ç. 3 :** Dil kavramını her yönüyle bilir, dilin incelenme yöntem ve disiplinlerini (dil bilimi, dil bilgisi, filoloji) tanıır ve çağdaş dil bilimi verileriyle Türk dilini inceleyebilir.
- P.Ç. 4 :** Çağdaş Türk dünyasının, yönlere göre güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı ve kuzeydoğu şeklinde sınıflandırılan lehçe gruplarını ve edebiyatlarını tanıır ve bu grupların dil ve edebiyat açısından ayırt edici özelliklerini bilir.
- P.Ç. 5 :** Türk dili tarihini, ilk yazılı belgelerden çağdaş Türk lehçelerinin ortaya çıkışına ve günümüzdeki durumuna kadar olan dönemlerini kronolojik olarak ve eserleriyle birlikte bilir.
- P.Ç. 6 :** Tarihî Türk lehçelerinde farklı alfabelerle (Köktürk, Uygur, Arap vd.) yazılmış metinleri okuyabilir, açıklayabilir ve dil yönünden inceleyebilir.

- P.Ç. 7 :** Çağdaş Türk lehçelerinde farklı alfabelerle (Latin, Kiril, Arap vd.) yazılmış metinleri okuyabilir, açıklayabilir ve dil yönünden inceleyebilir.
- P.Ç. 8 :** Çağdaş Türk lehçelerinin ağızları hakkında bilgi sahibi olur, bu ağızlardan derlenen veya bu ağızlarla yazılan metinleri okuyabilir, açıklayabilir ve dil yönünden inceleyebilir.
- P.Ç. 9 :** Çağdaş Türk lehçeleri arasında aktarma yapabilir.
- P.Ç. 10 :** Çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatlarının tarihî dönemlerine ait eserleri ve yazarları bilir, bu metinleri inceler, yorumlar ve karşılaştırarak tartışabilir.
- P.Ç. 11 :** Çağdaş Türk edebiyatlarına ait eserleri ve yazarları bilir, bu metinleri inceler, yorumlar ve karşılaştırarak tartışabilir.
- P.Ç. 12 :** Türk boylarının sahip olduğu kültürel değerler ve halk edebiyatı ürünleri ile ilgili konularda gerekli bilgi, birikim ve duyarlılığa sahip olur.
- P.Ç. 13 :** Alanıyla ilgili gelişmeleri izler, problemleri tespit eder, bu problemlerin çözümüne yönelik gerekli verileri toplar, bu verilere göre sonuçları yorumlar ve gerektiğinde yaptığı çalışmaları ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla paylaşarak meslekî konulara katkıda bulunur.
- P.Ç. 14 :** Alanıyla ilgili edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri yaşam boyunca; eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında kullanır, çözümler ve uygular.
- P.Ç. 15 :** İlgi alanında veya toplumun diğer kesimleriyle sözlü ve yazılı iletişim olanaklarını kullanarak profesyonel düzeyde iletişim kurabilir ve böylece sahip olduğu bilimsel bilgiyi açık ve yetkin biçimde aktarabilir.
- P.Ç. 16 :** Disiplinler arası takım çalışması yapar.
- P.Ç. 17 :** Sahada derleme, gözlem ve anket çalışmaları yapar.
- P.Ç. 18 :** Beşeri bilimler alanında sosyal, kültürel hakların evrenselliğini destekler, sosyal adalet bilinci kazanır, tarihî ve kültürel mirasa sahip çıkar.
- P.Ç. 19 :** Kalite yönetim ve süreçlerine uygun davranır ve katılır.
- P.Ç. 20 :** Sanat ve spor konularına ilişkin bireysel yeteneklerini geliştirir.
- P.Ç. 21 :** Bilgisayar yazılımlarını ve iletişim teknolojilerini alanının gerektirdiği düzeyde kullanır.
- P.Ç. 22 :** Bir veya birden fazla yabancı dil kullanarak alana ait konularda meslektaşlarıyla iletişim kurabilir.
- Ö.Ç. 1 :** Türkçenin Orta ve Yeni Türkçe olarak adlandırılan dönemlerini ana hatlarıyla tanıır.
- Ö.Ç. 2 :** Karahanlı Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Ö.Ç. 3 :** Harezmi-Kıpçak Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Ö.Ç. 4 :** Çağatay Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Ö.Ç. 5 :** Eski Batı (Anadolu) Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Ö.Ç. 6 :** Osmanlı Türkçesinin tarihî Türk lehçeleri içindeki yerini tanımlar.
- Ö.Ç. 7 :** Eski Türkçe Dönemi sonrası tarihî Türk yazı dillerinin dil bilimsel özelliklerini bilir.
- Ö.Ç. 8 :** Orta ve yeni Türkçe dönemlerine ait yazılı eserleri, bunların müelliflerini, nüshalarını ve müstensihlerini tanıır.
- Ö.Ç. 9 :** Türkçenin güncel meselelerini tarihî kökenleri ile bilir.